

Wortoe d'e tan abra

Bloemlezing uit de Surinaamse poëzie vanaf 1957

Samengesteld en ingeleid door Shrinivāsi

bron

Shrinivāsi (red.), *Wortoe d'e tan abra. Bloemlezing uit de Surinaamse poëzie vanaf 1957*. Bureau Volkslektuur, Paramaribo 1970

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/shri001wort01_01/colofon.htm

© 2006 dbnl / Shrinivāsi

[Woord vooraf]

Het Bureau Volkslektuur is bijzonder verheugd Suriname en vooral de Surinaamse jeugd *Wortoe d'e tan abra* (een citaat van Trefossa) te kunnen aanbieden.

Voor de keuze van deze gedichten, verschenen vanaf 1957 is alleen de bloemlezer, *Shrinivâsi*, verantwoordelijk. Bij de volgorde van de gedichten hebben wij het jaar tot richtlijn genomen waarin de eerste bundel van de dichter verschenen is. De gedichten van *Kappel*, *Bhâi* en *Vene* zijn (nog) niet gebundeld. Wij hebben hen geplaatst volgens het jaar waarin wij voor het eerst hun werk in een tijdschrift zijn tegengekomen. Voor een moeilijk probleem stelde ons *Marcel de Bruin*, die reeds voor 1957 onder verschillende namen in Antilliaans verband heeft gepubliceerd. Voor hem hebben wij het jaar 1958 gekozen, waarin wij hem ontmoeten in het Surinaamse tijdschrift *Tongoni*.

Om de uniformiteit te bevorderen en het lezen te vergemakkelijken hebben wij de gedichten in het Sranan in de spelling gebracht van de *Woordenlijst van het Sranan-Tongo* 1961, die door de meeste auteurs thans ook gebezigd wordt. Alleen wanneer de klank van het gedicht door spellingverandering gewijzigd zou worden, hebben wij de oorspronkelijke schrijfwijze gehandhaafd. Zo komt verschillende malen de letter h voor, hoewel deze in de *Woordenlijst* niet gebruikt wordt. Bij *Trefossa* en mevrouw *Schouten-Elsenhout* vinden we 'poewema', bij Slagveer 'powema'. De pseudoniemen en de namen van bundels zijn evenmin gewijzigd. De spelling van de titels van *Bhâi* en die van het Hindustaanse gedicht van *Shrinivâsi* zijn van de dichters.

Daar er niet alleen voor het gedicht maar ook voor de dichter steeds grotere belangstelling bestaat, hebben wij gemeend een alfabetische lijst met bio- en bibliografische gegevens van de vertegenwoordigde dichters aan deze bundel te moeten toevoegen. De meeste van deze gegevens hebben de auteurs zelf ons welwillend verschaft. Een enkele

maal waren deze gegevens zo talrijk, dat wij door de opzet van dit werk helaas gedwongen waren een keuze te doen. De gegevens van *Ashetu* zijn ontleend aan de inleiding van Cola Debrot op zijn bundel *Yanacuna*. Het geboortjaar van *Rudi Kappel* werd ons verschaft door zijn neef Paul Kappel. Over *Bhäi* konden wij onvoldoende gegevens vinden en zijn adres in India is ons onbekend.

Wij weten dat verschillende nieuwe bundels op stapel staan en veel dichters, waaronder nog onbekende, gedichten in portefeuille hebben. Misschien zullen enkele gegevens reeds achterhaald zijn bij de verschijning van deze bundel. Dit is voor ons slechts een verheugend bewijs van de vitaliteit van de Surinaamse literatuur, die reeds nu voldoende inhoud heeft voor het maken van deze momentopname.

Bureau Volkslektuur

Paramaribo, 30 maart 1970.

Inleiding

Bij de totstandkoming van deze bloemlezing gaat onze dank uit naar alle dichters die hun volle medewerking hieraan hebben verleend, waardoor deze uitgave mogelijk werd.

De dichters zijn verspreid over de aardbol: *Trefossa* (*Henny de Ziel*), *Eugène Rellum*, *Asjantenoë Sangodare* (*Michael Slory*), *Johanna Schouten-Elsenhout*, *Frits Wols* (*Fr. Wong-Loi-Sing*), *Edgar Cairo*, en *Bernardo Ashetu* in Nederland; *Corly Verlooghen* (*Rudy Bedacht*) in Zweden en tenslotte *Bhâi* (*James Ramlall*) in India.

In Suriname zijn thans *Dobru* (*R. Ravales*), *Shrinivâsi* (*M.H. Lutchman*), *Vene* (*Drs. Venetiaan*), *Paul Marlee* (*P. Nijbroek*), *Marcel de Bruin* (*René de Rooy*), *Orlando* (*O. Emanuels*), *J. Slagveer* en *Thea Doelwijt*.

Rudi Kappel is op unieke wijze aanwezig door zijn kort vers, waarin hij welhaast zijn dood voorspeld heeft. De dood die hij vond in het verre binnenland bij een tragisch vliegtuigongeval.

De keus uit reeds gepubliceerde werken is zo gemaakt dat de hier verzamelde gedichten in het algemeen een getrouw beeld geven van de taalkunstenaar. Zoals hij in essentie is; zijn land en volksgenoten bezingt; het verleden tot Leitmotiv maakt van zijn werk, veelal tot Leidmotiv heeft; het dichterschap belijdt; de eenheid afbidt en verheerlijkt; gevaren signaleert; protesteert; oog heeft voor de boeiende en schone natuur van zijn land; zelfs nostalgisch is maar tegelijk zijn hoofd boven de wateren van de poëzie weet te houden. Adem genoeg heeft om voort te leven.

De keus door ons is zo gemaakt dat deze verteerbaar is voor de Middelbare School. Ook de Muloscholen kunnen hiermee een zekere vernieuwing doorvoeren. Het is maar al te vaak een eenzijdige lijst van Nederlandse dichters die het examenprogramma siert. Het is maar al te vaak een wereld die de leerlingen nauwelijks aanspreekt, al was het maar om het technische, de toepassing van de zovele rijmschema's, metra en stijlfiguren. Surinaams werk pakt meer de aandacht. Indien de leraar goed geïnformeerd is, zal de overdracht niet min-

der succesvol zijn. Daarom is het niet alleen nodig doch ook noodzakelijk dat men niet zweert bij wat deze bundel poëzie biedt. Wellicht dat de smaak voor poëzie de gebruiker doet grijpen naar de werken waarvan de hier aanwezige stof slechts een klein deel vertegenwoordigt.

De bundel weerspiegelt niet alleen de bonte samenleving waarvan wij en ook de dichters deel uitmaken, maar geeft ook de neerslag van gedachten in de vele talen die men hier in Suriname hoort: het Nederlands, het Sranan en het Hooghindi, in sommige gedichten reeds het Sarnami Hindustani. Ietwat vreemd is de mening dat men eerst dan pas dichter is als men zich uit in het Nederlands. Zoals wij weten uit het verleden heeft het ophemelen van het Nederlands en de veroordeling van het ‘Negerengels’ vooral de Creoolse groep geen goed gedaan. Bij Hindustanen en Javanen en de overige kleine taalgroeperingen doet zich iets vreemds voor. Alhoewel men mondeling zijn moedertaal bezigt, schrijft men in een vreemde taal. De oorzaak hiervan is dat Hindoestanen en Javanen en ook vele Creolen analfabeet zijn voor hun moedertaal en alfabeet voor de Nederlandse taal.

Waarom onze bundel begonnen met *Trefossa*?

In Nederland vertoeven Surinaamse studenten. Die studenten, voornamelijk creoolse Surinamers, ontdekken dat hun taal een taal is. Dat die taal niet onderdoet voor welke taal dan ook. Zij is een schepping van de geest. Dat die geest die taal weer als medium gebruiken kan om kunst te produceren. De rebellerende geest van de Neger komt tot identifikatie. Ontdekking van het zelf. Ontdekking van een eigen persoonlijke kracht en rijkdom. Ontdekking vereist ont-dekken. Zichzelf ontdoen van Van het verleden: slavernij en kolonialisme. Zichzelf ontdoen van opgelegde taboes van ‘heidendom’ en cultuurloosheid, zo vaak en zo gaarne door de anderen gehanteerd. Van papieren vrijheid naar echte vrijheid, dat is de keus.

Kunstenaars zoeken elkaar op. Er komt wat. Het balt zich samen. Het vindt zijn neerslag in proza en poëzie.

In 1958 wordt in Suriname opgericht *Tongoni*, het eerste en volstrekt literaire tijdschrift. Jonge aankomende dichters en schrijvers kunnen erin publiceren. Wat ook gebeurt. Maar er zijn reeds toppen. Voor de poëzie is dat *Trefossa*, (*Henny de Ziel*), die op meesterlijke

wijze in zijn moedertaal zijn hart uitzingt. Van hem verscheen in 1957 in Amsterdam de eerste bundel Surinaamse gedichten: *Trotji*. Ook *Eddy Bruma* publiceert zijn *Maswa*, dat in de wereldliteratuur belandt. Had Papa *Koenders* in zijn *Foetoeboi* niet zijn volksgenoten opgeroepen en aangezet hun taal niet te negeren? Was hij niet één der eerste pioniers van zijn zo versmade moedertaal?

Trefossa weet dat het dichterschap alleen niet voldoende is.

Studie is nodig en oefening. Hij kent de lange lijdensweg, die elke publikatie voorafgaat. Hij kent ook de tijden van stomheid en verslagenheid; de tijd van willen en niets kunnen. Totdat opeens die ‘enkri gado momenti’ losbreekt in een zoete werveling van genot en het gedicht als een kleine wellustige rivier of stil als het mysterieuze oerwoud zich nestelt op het papier.

Hij weet het. Het is je ontladen. Ledig zijn. Zichtbaar zijn. Je bloot geven. Inderdaad:

Wan troe poewema na wan skreki-sani
Wan troe poewema na wan stré te f'dede.

Als *Tongoni* het lot van de zovele literaire tijdschriften ondergaat volgt in 1962 *Soela* met een volledig Surinaamse redactie.

De meeste dichters die reeds naam gemaakt hebben door zelfstandig een gedichtenbundel uit te geven alsook aankomende poëten vinden in *Soela* een onderkomen. Naast de poëzie verschijnt er ook geregeld proza. De traditie door *Trotji* begonnen en voortgezet in *Tongoni* wordt hier weer opgenomen. In 1964 houdt ook dit tijdschrift op te bestaan en het duurt tot 1967 voordat hierin verandering komt.

Op 1 juli verschijnt *Moetete*, een literair tijdschrift dat ook de naam draagt van de schrijversgroep *Moetete*. In de inleiding geschreven door R. Ravales zegt deze o.m. ‘De 1 juli-dag is voorlopig de enige uit onze Surinaamse geschiedenis waarop *vrijheid* als centrale idee wordt herdacht. Ik weet dat wij een grotere dag hebben te verwachten. Eén waarop wij niet alleen zullen vastzitten aan de gedachte van afschaffing van de lichamelijke onvrijheid op deze grond. Er zijn nog meer ketenen. Het is een voorrecht van de kunstenaar, de gemeenschap te mogen voorgaan in het breken van ketenen, in het verklanken en verbeelden van nieuwe, betere wegen. “Broko a boei doro, di

e ankra joe kra” zegt *Johanna Schouten-Elsenhout*. Ook onze geest zit vol ketenen.’

Op de Nationale Kunstbeurs 1967 waren de dichters reeds tezamen gekomen. Hadden een eigen tent. Hadden die verlucht met gedichten. Droegen voor en verkochten hun geschriften. Deze happening was uniek voor Suriname. Hier bleef het echter geenszins bij. Initiatiefnemers *R. Ravales*, *Benny Ooft*, *Jozef Slagveer*, en *Thea Doelwijn* richtten de dichtersgroep *Moetete* op. Zij vormden ook de redactie van het literair tijdschrift *Moetete*. Tot de redactie werd ook toegelaten *M.H. Lutchman*.

De Moetetegroep in haar kort bestaan heeft enorm hard gewerkt om de literatuur van Suriname op alle mogelijke manieren bekendheid te geven. De kranten werden ingeschakeld. *Thea Doelwijn* in het dagblad Suriname beet een ieder de spits af. Zij verzorgde geregeld literaire rubrieken onder de titel *Wi foe Sranan*. Radio en Televisie, de media van nu, werden intens ingeschakeld. Medewerking werd ook verleend door het Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling. Scholen werden door *Dobru* en *Shrinivâsi* en later door *Dobru* intensief bezocht, waarbij literatuur op persoonlijke wijze aan de huidige generatie werd gebracht. Er is een enorme stimulans gekomen over het hele land. Omdat Suriname niet leesminded genoeg is of liever gezegd wel graag wil lezen maar de weg naar de boekhandel zo moeilijk vindt, ging de *Moetetegroep* ertoe over op Spanhoek haar tijdschriften aan de man te brengen. Het lukte. Al spoedig kwam *Moetete II* van de pers. Dat het hier niet bij bleef tonen ons de vele publikaties in korte spanne tijds van de pers gerold in Paramaribo.

Ook het buitenland bleef niet achter. *Leo Ferrier* verraste als nieuwkomer iedereen met zijn prachtig werk *Atman* en met *El Sisi Lobi*, *Corly Verlooghen* met *De Glinsterende Revolutie* en *Bea Vianen* tenslotte met haar roman *Sarnami hai*.

Onze Surinaamse literatuur beweegt zich in opwaartse richting.

Keek men vroeger laatdunkend naar het weinige dat wij bezaten en vergaapte men zich aan de werken van het oude Moederland, thans bezit men waardevol werk waarin de Surinaamse mens zichzelf en het milieu dat hem niet levensvreemd meer is, herkent. De problematiek is zijn problematiek. Het werk van eigen schrijvers werkt hierbij ook therapeutisch op de lezer. Was de periode vóór 1957 over

het algemeen een veelal Hollandse periode waarin *Albert Helman* de alleenheerschappij voerde, thans smaken wij vooreerst het Surinaamse, het Caraïbische, het tropische. De *Moetetegroep* heeft de kunst gesocialiseerd. Populair weten te maken. Jonge kunstenaars aangemoedigd en een speelruimte gegeven om zich literair te ontspannen. Er is nadruk gelegd op het sobere en praktische gebruik van het schoolnederlands, zonder het Surinaams Nederlands een stiefmoederlijke plaats te willen toekennen. Vele schrijvers hanteren daarom in gedichten en bij hun proza, meer dan één taal, niet om de show, veeleer omdat hun creatieve geest dit imperatief stelt.

Bepaalde gedachteninhouden en emoties eisen op een gegeven moment een bepaalde taal die lichaam moet zijn voor het literair produkt. Bij de *Moetetegroep* is dan ook het taaldirigisme niet aan de orde. Dit zou een rem zijn op de emotionele ontwikkeling van de kunstenaar. Dit zou frusteren en tot spanningen leiden. ‘Vele ketenen, daar moeten wij ons van bevrijden,’ zegt Dobru. Inderdaad taalchauvinisme is een gevaarlijk wapen.

Voor de opbouw van de literatuur is het niet noodzakelijk dat de auteur in zijn land vertoeft. Ook van buitenaf kan hij zijn land in the picture brengen. Het is wel aan te bevelen dat zij die zich buiten Suriname bevinden op gezette tijden het vaderland bezoeken, om niet te vervreemden van eigen volk. Kranten, radio, T.V.-reportages noch lezingen, zelfs niet het af-en-toe contact met schrijvers uit Suriname kunnen als vervangingsmiddel dienen. ‘Dvidid milan se’ (levendige ontmoeting). Alleen door de persoonlijke ontmoeting van mens tot mens kan de aanpassing een vruchtbare inpassing bewerkstelligen. Want hoe vaak komt het niet voor dat men teruggekomen, Suriname nog lang blijft zien op onbewust volhardende wijze zoals men het jaren geleden verliet.

Ontmoeten wij *René de Rooy* (Marcel de Bruin) reeds na de Tweede Wereldoorlog in *Spectrum* (1944-1949), op de Nederlandse Antillen debuteert hij in *De Stoep*, een literair tijdschrift opgericht tijdens de oorlogsjaren door *Chris Engels* en *Van der Molen*. In een plaatselijke krant *Amigoe di Curaçao* verschijnen er van zijn hand eveneens gedichten. De literaire activiteiten vragen om meer. Een eigen orgaan, dat inmiddels wordt opgericht door *Andres Grimar* (pseudoniem R. de Rooy), *Pierre Lauffer* de gerenommeerdste Curaçaose dichter en *Nicolas Pina Lampe*. In *Simadan* verschijnen van *A. Gri-*

mar, artikelen en kwatrijnen in het Papiamentu. Ook op het gebied van het toneel doet *R. de Rooy* van zich horen. Zo schrijft hij een vijftal toneelwerken. Een tragi-comedie in vijf bedrijven n.l. '*Juancho Picaflor*', een Don Juan historie spelende op Curaçao en geschreven op rijm in de landstaal behaalt de eerste prijs. Voornoemd werk werd ingeleid door de bekende Antilliaanse auteur *Cola Debrot*. *Juancho Picaflor* beleeft enkele opvoeringen in de Stadsschouwburg te Willemstad (1955). Intussen heeft *R. de Rooy* Curaçao verlaten en is verbonden aan de Surinaamse Kweekschool te Paramaribo. In de Surinaamse club J.P.F. vindt tijdens zijn verblijf in Suriname de opvoering plaats van *Huis aan de rivier*, een Surinaams stuk. Bij de bespreking van *Spectrum* viel al de naam van de auteur *J. Smeulders*. Hij, vroeg naar de Antillen vertrokken, schrijft een bundel schetsen genaamd *Koetiri* (vergeten grond) welke Surinaamse stof behandelt en verder een essay *De opperste tragedie van de Neger is, schaamte over het eigen ras*. Beide werken worden op Curaçao gepubliceerd. Wanneer René in Suriname zit, bevindt zich op de Antillen M.H. Lutchman, die zijn eerste gedichten publiceert in het *Caraïbisch Venster* in 1952 en '53 onder de naam *Fernando*. In 1957 in Suriname komt hij in contact met *R. de Rooy*, *Jan Voorhoeve*, *Rudy Kross*, *J.H. Adhin*, *Nola Hatterman* en *Mr. Eddy Bruma*.

De oprichting heeft plaats van *Tongoni*. Hierin publiceert hij onder zijn nieuwe schuilnaam *Shrinivâsi*. Verder verschijnt van hem poëzie in *De culturele Kronieken* en artikelen op literair gebied in het onderwijsblad *Don Bosco*. (Studies over Tagore).

't Werk van de Surinaamse schrijvers op de Antillen is voor het overgrote deel terug te brengen tot een zekere identificatie met het nieuwe vaderland. Bij deze identificatie wordt steeds meer zichtbaar de draad die hen met Suriname verbindt. Hun werk is echter niet gespeend van een zekere ambivalentie. *Marcel de Bruin* met drie dichtbundels in portefeuille aarzelt nog steeds deze te publiceren. Zijn bijdrage aan de Surinaamse literatuur zou m.i. een markante verrijking betekenen. Slechts van *Shrinivâsi* buiten Suriname vertoevend zijn de gedichtenbundels: *Anjali* (1964), *Pratikshâ* (1968) en *Dilâkâr* (1970) in Suriname gedrukt en uitgegeven.

Een figuur die wij op de Nederlandse Antillen niet tegenkomen is *Bernardo Ashetu*. Wie is hij? Waar woont hij? Niemand weet iets

van hem af. Later sijpelt het door. Hij reist de oceaan af tussen Europa en Zuid-Amerika. Hij schrijft. Zijn logboek met poëtische notities belandt bij *Cola Debrot*. Die schrijft voor *Ashetu's* bundel het voorwoord. *Yanacuna* verschijnt als uitgave van de *Antilliaanse Cahiers*. *Ashetu* is Surinamer. *Cola* vindt dat hij veel gemeen heeft met de Antilliaanse schrijvers. Hij is existentialist. Zijn gedichten zijn in Suriname nauwelijks bekend. Maar het zou van kortzichtigheid getuigen indien hem in deze bundel geen plaats zou worden gegund. Hij hoort er op de allereerste plaats thuis als mens en dichter. Als nationalist kunnen wij hem beslist niet overslaan. Het verheugt ons dan ook hem de plaats die hij verdient niet te weigeren.

Met *Wortoe d'e tan abra* ligt een nieuwe wereld voor U open.

Wij verwelkomen U van harte hierin en hopen dat het zaad van het dichterschap bij de enkeling die aanzet, die kiemkracht mag meekrijgen waardoor er een kettingreactie van nieuw leven teweeg zal worden gebracht binnen het hart van toekomstige kunstenaars, zodat zij meer nog, dan wij, die op bescheiden wijze zijn begonnen, de tolk mogen zijn van eigen ervaring en die welke het hart ook van hun volk meemaakt. Meer nog, dat zij mogen weergeven de hartslag van de volkeren der buurlanden, zo één met ons, buiten 'de Zee en de Zuidgrens, de Marowijne en de Corantijn'.

Shrinivâsi
1970

Trefossa

wan troe poewema...

wan troe poewema na wan skreki-sani.
 wan troe poewema na wan stré te f' dede.
 wan troe poewema na wan tra kondre,
 pe joe kan go
 te joe psa dede fosi.

wan troe poewema na den wortoe d' e tan abra
 te ala trawan n' in joe libi wasi gwe;
 wan koko soso,
 ma wan di kan sproiti
 njoen libi.

lon na mi abra dan,
 Aroesoebanja foe grontapoe.
 kande wandé, wandé
 mofo foe mi sa broko opo
 foe taki gi onowsroewan toe wortoe
 di, te den gro, sa trowe lepi stari,
 di mi de soekoe now.

bro

no pori mi prakseri nojaso
 no kari mi foe loekoe no wan pe,
 tide mi ati troesoe mi foe go
 te na wan tiri kriki, farawe.

no tak na lon mi wani lon gowe
 foe di mi frede stré èn kré nomo,
 ma kondre b'bari lontoe mi so te,
 san mi moe doe? mi broedoe wani bro.

na krika-sé dren kondie mi sa si,
 pe ala sani moro swit lek dja
 èn skreki-tori no sa trobi mi.

te m'drai kon baka sonten mi sa tron
 wan pkinso moro betre libisma,
 di sabi lafoe, sabi tja fonfon.

sranan

broedoe f' afo
 ben dopoe joe doti.
 joe santi ben soigi,
 ben dringi den dropoe,
 Sranan,
 te kramnari f' afo
 ben boro.

na joe gron wi moe gro.

fajalobi,
 a dinamit d' e opo joe prodo so nja,
 moe koti en faja,
 moe bron na wi broedoe;
 dan bromki sa monjo na wi libi
 foe njan na bigi frijari,
 di Sranan nanga wi de froewakti,
 so langa.

wan enkri gado-momenti....

wan enkri gado-momenti, nomoro,
 e poko na wi mindri.
 ma en meti span
 lek te hondro jari
 sinta na wan.

Sisi, mi m'ma,
 agen mi moe kari joe nen.
 kibri mi!
 mi na wan peri
 di soetoe kon dja.
 eloe foe mi!
 ef mi no doro
 foe boro
 boeba foe ten.

Kopenhagen

san dja na mofo se?
 eh-eh!
 Watramama na joe sidon
 na ston?

Watramama mi sabi joe,
 troe-troe.
 Watramama,
 keba-a-a...

joe gowtoe kan-kan, pe
 a de?
 mi goedoe-goedoe taig mi dan,
 mi w'wan.

Watramama j' e waki mi
 so pi-i-i...
 ènhè, mi sab p' aj tan:
 Sranan!

Rudi Kappel

Crash

Hoog in de lucht
tussen hemel
en aarde
hangt een ziel,
die
toen mijn vleugel brak
duizelend opwaarts viel.

Marcel de Bruin***Dagorder***

Geef dit land toch niet over
Wij zijn nog niet
Allen dood
Al lijkt het bijwijlen somber
Ons hart blijft heroïsch
En groot
Geef het niet over
Verman u
Bezie het beminde bezit
Het erfdeel van onze vaderen
Is dit
Zij en ik en de felle
Rebellen
Wij zwaaien geen
Witte vlag
Maar verbeiden
Hardnekkig, verbeter
De trotse bloedeigen dag
Geef het niet over
Sta recht!
Kerf uit uw wonden de etter
En vecht.

Eugene W. Rellum

Kren

Kren!
 kindi e go weri,
 sonten
 foetoe e go sweri...
 ma kindi a no kra;
 mek' dek-ati
 tek' abra;

ef' joe wan' si
 ofa gron-tap' bigi,
 ef' joe wan' ferstan
 a roetoe foe libi,
 ef' joe wan' sab'
 ofa sani seti...
 no frede feti:
 kren!

San j' ben soekoe
 e wakti joe foe feni:
 kren,
 go loekoe!

onderschatting

Hij zei:
 't is maar een neger
 en
 in zijn diepgevoelde
 superioriteit,
 mat hij mij
 met de kleinste maat;

zijn zelf-ingenomenheid
zag niet
de lange schaduw,
die Negerschap
voortwerpt,

want anders
zei hij zeker:
wi, een Neger!

negerschap

Negerschap
is als bloeiende vanille
hoog in de bomen van het bos;
in wijde omtrek
laat de geur niemand los,
hij dwingt een ieder
om naar hem,
omhoog te kijken;

mij wikkelt het
in geur'ge, warme dekens,
mij smaakt het beter
dan 't lekkerste gourmet-banket;

't is mij een bron
van trots:
mijn vlag,
mijn vuist,
mijn zon.

Corly Verlooghen

identificatie

Daar vloeit van de zon
het mooiste licht af
het licht van Suriname
ik meet in het woud
het beste hout
het hout van Suriname

bouw dan een huis
van licht en hout
voor de beste vrouw
de vrouw van Suriname
hang in de prilste dauw
de mooiste vlag uit
de vlag van Suriname
laat alle fiere kinderen
het mooiste volkslied zingen
het lied van Suriname!

Lied voor Surinette

Laat mij jouw beeltenis tussen
de palmen en de zonnebloemen
een spiegel voor de stilte noemen
waarin mijn dag hoog aan de einder glanst

wij hebben woorden voor de nacht bewaard
en ritme voor je gewelfde schouders
als de eerste kus verjaart

er is geen andere keus in Zuid-Amerika
dan zo gewijd zijn voor de prevelingen
van jouw naam, o Surinette en het
hoogseizoen waarin mijn laaiend lied
de teerste kleur in je ogen wenkt:

voor jou het edelste goud van Suriname
een symfonie van duizend vogels in
Guyana en een boeket van fajalobi bij
het stuwmeer waar ik te wachten sta.

Een baai en een geit (Curaçao)

Dromenderwijs lig ik
aan een blauwe baai
een karmozijn ballet
van speelse kreeften

gitaarmuziek vult in de verte
de holten van de olielucht

naast mij verkruint
een gevlekte geit
even fotogeniek
als Pietermaai en Waaigat
de verlaten rotsen

ik ben wel even bang geweest
toen ik dit zag en dacht
aan de bek van de dood

maar later in een knoekoehuis
heb ik geschreid toen ik liep
over de huid van een geit.

dit wankel huis

Hindostanen en Creolen
 hebben het gezegd
 de laatsten het bevolen
 er is een avontuur te vondeling gelegd.

en wij staan onbehulpzaam toe te zien
 hoe het bederf invreest
 in de huid van 't jonge kind

God had ik maar de macht
 een lied te zingen waarnaar men
 luistert in dit wankel huis
 dat zo gebarsten is en dreigt
 omver te vallen in een onverhoedse nacht.

de stembus

Als wij eens wisten hoe binnen in
 de stembus de rauwe hebzucht grijnslacht
 van een op buit belust scherts-parlement -

als wij eens voelden hoe elke stem
 het keelgat van de democratie verstopt
 en hoe een vals bewind schatert om onze klucht -

als wij eens begrepen waarom - hier spreekt
 vijf eeuwen Zuidamerikaanse slavernij -
 waarom een stembus onze doodkist is.....

de koloniale tijd

De suikermolens wentelden voor Europa
in het stof van de plantages droogden
Uw tranen op donkere broeders uit Afrika

en luider verkondigden de zweepen het heidendom
van christelijk Europa pijn en geduld en hoe
heldhaftig naakt een zwarte huid kan zijn

lichamen zonder bestemming waarop de rijken
de trieste geschiedenis schreven van dit land
zodat wij beseffen hoe duur de suiker wel kan wezen.

een vuist een gezicht

om de wereld een gezicht te geven
zijn wij hier aanwezig
zijn wij hier aanwezig
om de wereld een gezicht te geven?

naar een vuist ballen wij
om in dat gezicht te slaan
om in dat gezicht te slaan
is hier een vuist aanwezig

daarom sein ik voorlopig
dit s.o.s.-bericht
ik word steeds meer vuist
en steeds minder gezicht.

Asjantenoë Sangodare / Michael Slory*orfeu negro*

Mi sa singi
 a son
 opo kon,
 te den stari wasi komoto
 na loktoe.
 Mi sa singi
 alanja workoe,
 penipeni pangi foe rediblaw,
 blaka, di no man ori ensrefi
 te mi son e kon;
 wan geri boskopoe
 foe ala di didon ete na ini den kampoe,
 foe ala di sribi breni...
 Mi sa singi
 a son
 opo kon,
 foe ondro a watra
 di bradi sote,
 te oen opo kon na doro
 foe arki
 a njoensoe di mi ati
 e loesoe:
 wanwan dropoe foe mamanten son.

bréti

Efoe
 wan lési
 wi ati ben kan waran
 leki a motor foe a flikmasjin,
 èn oen doe
 ben teki fré
 mindri den bagasi, den weti workoe.
 Efoe
 wan lési
 oen ai ben kan brenki
 leki a solfroe skin foe a flikmasjin,
 èn a bréti
 ben kan gi tongo
 ondro a blaw, a dipi watra.
 Dati
 wan sani ben sa miti wi na grontapoe!
 Dati
 wan prisiri
 ben sa lekti ensrefi opo!
 Efoe soso wan lési
 wi ati ben kan waran
 leki a flikmasjin motor na ondrobere...

sranan

D'e diki joe bobi
 nanga joe beresaka opo.
 Mi sabi mama, mi sabi!
 D'e srepi a bauxit,
 a ros broedoe foe joe ini-bere,
 go poti na ini den maksin te janasé.
 Mi sabi mama, mi sabi!
 Den srefi foefoeroeman
 d'e jepi Tsjombe noso Verwoerd
 foe seri, kiri den nengre...
 Den srefi foefoeroeman!...
 D'e priti joe bobi
 nanga joe beresaka opo,
 foe langa wan switimofu gi wi
 te den kaba.
 Na so d'e soigi
 a broedoe komoto na ini joe skin!
 Na so foefoeroeman
 e sweri makandra...
 Ma wan dé
 joe sa gi wi a krakti
 foe jagi den gwe,
 foe opo lon na den baka nanga fajatiki,
 wan dé, wan dé...

den temreman

Soso den temreman
wanwan
sabi a kriboi foe den oso.
A noko
pe foe taki nanga stari.
Soso den temreman
wanwan
sabi a switi foe den kroroe
d'e opo a singi
di planga ben tjari
komoto kon so fara...

aan de guerilla

Ook in de voorste linie kun je staan.

Er zijn miljarden kanonnen van monden
over de wereld!

Ook in de voorste linie
waar het spervuur van het slechtste
wat er is je zal willen treffen.

Blauw is deze tropenochtend
en vol hoop.
Tussen onze wenkbrauwen
haakt onze vastberadenheid zich in.

Er is een verte te veroveren
uit dit loeiend heet gevecht.

Sterven of overwinnen!

Met onze ruggen tegen de muur
staan we. Dat wil zeggen,
met de blik van het volk, van heel
een kontinent achter ons!
Heel de adem van de Andes.

Guerilla telegram

Vlag van water
gehesen.

Strijd
onmiddellijk hervat.

Spoorbrug
opgeblazen
naar de zon.

Hebben ons
weer in het oerwoud teruggetrokken.

Ik danste de vuurdans
van de zon.

De regenboog
kwam aangelopen
en spreidde zijn papegaaienveren
op de grond.

Een arrowak, een wijze,
had mij gezien
hij zette zich neer.

Ik danste
de zonedans van de morgen
die heimwee heeft
tot achter de wolken
een zilveren oven
vol glorie!

En wij hebben ons land
nog niet helemaal bevrijd
maar wij kunnen het juk
nu alvast van ons afschudden.

Bhai***dhan ka dukhra***
(Rijste-Smart)

Slechts zij, die uit rijst geboren zijn
 Slechts zij, die in rijst zijn opgegroeid
 Slechts zij, die door rijst gestorven zijn
 Kennen alleen de jammerklacht der halmen.
 Want weet, dat iedere groei
 in wezen sterven is
 en iedere bloei vergaan.
 Zo weet dan ook, dat iedere oogst
 zeer smart'lijk is.

khali pyala
(een leeg glas)

Ik ben een glas - leeg -
 dat staat te wachten
 op een tafel,
 in een onbewoond vertrek.
 Ik heb geen verlangen,
 maar ben tevreden,
 als ik ooit
 iemand laven mag.

kaun jâne
(wie weet)

Misschien ben ik een zucht,
stil in een mens;
een zaad, verborgen in een vrucht,
een beeld in marmer,
vuur in steen,
kracht in hout,
zanger in een kind,
dichter in een mens...
Misschien.

tussen de schelpen

Ik leef op de bodem
van de zee
ver van den mensen
verscholen
tussen de schelpen
zonder ogen
zonder mond.
Mijn taal is
de duistere stilte
mijn klank
is het eeuwige zwijgen
van de zee.
Zo leef ik
verborgen tussen de schelpen
op de bodem
van de zee.

Vene

Er is één grote verrader
 de tijd
 een dolle wals
 die de grootste misdaden
 begraaft
 in het stof van het verleden
 de grote misdadigers
 terugplaatst
 in de rij van de kleine
 die onschuldigen zijn geworden

achttindrieenzestig
 iedereen was er nog
 de slavenhalers de handelaars
 de slavenhouders de drijvers
 koningen ministers
 dominees priesters

nu zijn ze allen weg
 vertrokken naar hun vaderland
 waar ze schuilen
 achter ieder gezicht
 of gestorven

alleen de slavenkinderen
 zij zijn er nog

want in het hart van de tiran
 mag de tijd de druk verlichten
 de slachtoffers blijven
 voorzover verminkt verminkt
 voorzover verwond getekend

Bernardo Ashetu

baleh-baleh

Och, dat ik rijk ware
 dat ik water had
 en land
 en wolken,
 dat ik rijk ware
 en de macht had
 om zon en duister,
 bloed en adem
 te zetten naar mijn wil -
 Och, dat ik rijk ware
 en het beter had
 alleen maar om lang te rusten
 om lang en zoet en lang
 te rusten een baleh - baleh
 met klamboe van rode zijde.

onkruid

Bespot mij niet
 vandaag
 nu 't mis is
 met m'n kleurkrijt.

De tonen zijn
 te zwak van
 m'n mooie klarinet.

Bespot mij niet
 vandaag
 nu ik met de
 spade omwoel m'n
 tuin vol bitter onkruid.

roet

Ik was tot aan de grens van de zee
bijna bij het einde
toen een loktoon mij terugvoerde
naar dit veren bed
op gras dat reeds lang verdord is.

Iedere avond kom jij dan nog
in 't half-duister schuivend aan
en gooit roet in m'n kleurloos eten

weemoedig

Het was in deze winter dat
de neger met z'n lange rode
mond mij zijn bananen aanbood.
De barre besneeuwde weg waarop
hij eindeloos voortsjokte, had
hij volgestrooid met miljoenen
blokjes ananas. En toen ik
hem betaalde met een schitterend
stukje tropenzon, lachte hij zacht
en zeer weemoedig.

pias

Juist toen
 jij
 voorbij moest
 was 't rijverkeer gestremd.

Vanwege
 een rossige demonstratie
 waarbij als pias
 ik bont stond opgesteld.

Verschrikt
 keek een agent
 naar 't bittere teken
 op je auto die keerde
 en stuivend wegreed.

waterdrager

Ik ben een waterdrager,
 slaags geraakt
 en
 ontevreden.
 Stoffig zijn de bloemen langs m'n weg,
 stoffig zijn ze en baast verwelkt.
 Ik was een minnaar van m'n mes
 trots was ik
 en
 nooit tevreden.
 Ik draag 't water als een prins,
 machteloos
 en
 ontevreden.

Johanna Schouten-Elsenhout

'pokaitongo

Ini a jongoe 'manten-dow
 Mi 'pokaitongo
 Joe djompoe tanapoe
 Lek wan boesbromki
 Di moe tjar jepi kon

Ini a faja déten-son
 J'e troes ede f'mi si
 A krakti f'joe gro
 Di e sor en srefi a mindri
 Den tranga boesi-tité.

Ini a mofoneti-doengroe
 Mi 'pokaitongo
 Joe opo tanapoe
 lek a moenkenki na loktoe so krin
 Foe sor a pasi pe njoenlibi e begin.

oema

Noti no hé so
 Lek a sten
 D'e bari
 In joegoe joegoe f'a dé

A sten moi
 A krakti
 A n' abi farsi
 Wins tranga winti
 E séri en kon

Oema i hé
 J'e brenki
 I n'e kanti
 A mindri stré
 F'aladé

sososkin

San a mi?
 Wan klodroe doti nanga kra
 Wan libisma
 Wan sjatoe bro
 a mindri
 hopoe bribi lobi nanga ségi
 Wan sondoe bokoe
 a mindri grontapoe wé
 Wan dedetaki a wan bon
 a mindri Gado glori
 tokoe m'e fir mi sref
 ber a mindri winti son nanga alen
 lek wan porfroktoe a ondrogron
 Libi!
 Sososkin mi si dé fesi
 Sososkin m'e dede

doeman

Mi no wani
 wan ati
 di n'abi kra
 mi wani
 wan jeje d'e libi

mi n'e wer
soesoe
di n'e fit mi
m'e wer
mi égi krompoe

mi n'e sdon
loekoe
a fesi foe sma
m'e loekoe ini
mi égi spikri

mama

Mama lobi ke so krin so diri
di djamanti noman f' bai
ai d'e brenki lek granaki
f' soso lobi nanga boen
a winti d'e pré a mi fesi
a fréri nanga joe nen

mama ati mi donsoe koensoe
pasensi e brantmarki joe nen
m'e jere joe sten so hé
lek wan pikolet e froiti a loktoe
mindri den bromki
di opo so moi

a bradi lafoe atap joe fesi
e tai mi jeje ibridé
mama joe ati a gowtoe
di'm wani f' kibri alaten
mama lobi a sribikrosi
a no e tap dede ma e tapoe sjen.

poewema kondre

Wan poewema
 sa dres den siki
 a sa sor den soromarki alape
 Wan poewema
 sa dres wi f' lib lek brada
 no f' njan lek oedoeloso a ondrosé
 Wan poewema
 sa ler wi f' no'm tap' ala
 ma foe jepi alasé
 Wan poewema
 sa dres oen foe lobi di de fanowdoe ibrisé
 Wan poewema
 sa dres wi a mindri djaroesoe
 mek ondrofeni opo wi ai
 Wan poewema
 sa dres wi f' tesi f' arwaka a retsé
 Wan poewema
 a wan faja hopoe f' grontapoe
 pe ala kondre ab' en sé
 Wan poewema
 a wan onigodo
 sondo garperki f' swari a mindrisé
 Na maniri
 fa j'e fanga en
 Wan poewema a pritpangi
 wan opo pré

Shrinivasi

dit is de dag

Dit is de dag
 die neergestreken
 bij blinkendblauwe vleugelslag
 vreugde ontsteekt
 in rode angalampoes
 nabij de horizon
 van mijn verbijsterd hart.

dehati

Opgebezemd
 uit de modder
 met koemest
 aan de hielen
 heb ik de drempel
 van de Stad overschreden.

Ik heb een nieuw geloof beleden
 van Caritas
 Justitia.
 Maar de patriciërs
 braken het brood
 nimmer met een elegast.

Toen keerde ik
 terug naar de rook
 van de stallen vreemd en
 verstoten
 onder mijn eigen volk.

zegebrief

Hoor het klinken van de trom
 steeds maar door
 aldoor klinkt het bericht van de damru
 Met zoete stem verkondigt
 en roept het uit
 de van poëzie vervulde nagârâ.

Langzaam
 zachtjesaaan komt neer in de ogen
 de vreugderegen
 De vreugdevolle morgenstond
 is het eigen hart weggelegd.

Het onheil is verdwenen
 vernietigd het dodelijk gif
 In het hart bloeien open
 groei en sukses
 gelukbrengende vreugde
 en de duizendstralige zon.

Door resoluutheid en kracht
 zijn verkregen
 voorspoed en rijkdom
 Eigen inspanning tenslotte
 heeft ons beroemd gemaakt.

Ik ben
 jij bent
 hij is
 gij zijt
 wij allen zijn Surinamers
 Wij allen zijn nobele onderdanen
 Wij allen zijn welbekende edele bewoners.

Zie al schaterlachend
 hoe aan het openbloeien is
 de 'Lalla Rookh'-glimlach
 Het hart is vol vreugde
 Het oog vol vers leven
 Het gehele land bruist ervan
 Het overwinningsteken is de zegebrief.

In de oostenwind ligt een geheim besloten
 overal is het groot feest
 in Suriname geurt ons toe
 Bhârats nakomelingschap.

Zie ik ben de landman
 en jij de bewerkster
 vet en vruchtbaar is ons land
 Maar zeg mij wie het bewoont?

De tulpenwangige lieveling
 De Echtgenote, de Liefallige, de Beminde
 De Dochter van het Land is zij
 En ook zijn Levendraagster.

Zij is de moeder van de toekomst
 De lamp van goeden huize
 Licht van het Land
 Ideaal van het Land
 Een lieflijke zilveren Zon
 Zij is de hoop van mijn Land
 en daarbij mijn enige wens.

Ik ben de bewonderaar
 jij de aan het Land toegewijde.
 Mijn innig geliefde
 Krishna ben ik
 en gij Râdhâ
 Je weldoener ben ik.
 Slaaf ben ik
 en jij slavin
 van het gehele Surinaamse Land.

De eeuwen door klinkt
alsmaar luidt het
het gehele leven door schitter je
Jij bent de urinaamse Ster
en ik de Surinaamse Kumâr.

Zie in de ogen
Kijk in het hart
in lichaam geest en rijkdom
Overal heerst er zegevreugde
vandaag is Suriname één blijde golving
Weet je het waarom of weet je het niet?
De grootse ontmoeting heeft er plaats
van negentig volle jaren.

Zeg dan gezamenlijk
van ganser harte
uit geheel je wezen
Zeg dan gezamenlijk
Broeders en Zusters
zeg het tezamen
met de damru en de nagârâ

Ik ben
jij bent
hij is
gij zijt
Wij allen zijn Surinamers
Wij allen zijn nobele onderdanen
Wij allen zijn welbekende edele bewoners.

bulâhat

Kaun râtri men hamke bolâis hai?
 Avâj bâhar se dhire se âil hai
 Mâlum nâ hai kaun pukâris.
 Kâheke hamâr dvâr par âil hai.

Nevtâ lekar... sâid nâv hai
 Gusâike ke jâne phir laut gail
 Saramse - âlas ham - rah gaili.
 Kaun râtri men hamke bolâis hai?

Andhyâr men chirâg lekar
 Merhi par se â pukâris
 Jabâb deli gadgad dil se
 Usko jo hamâr Bhagvân hai.

de roep in de nacht
(vertaling van Bulâhat)

Wie heeft mij geroepen in de nacht
 Het geluid kwam nauw hoorbaar van buiten
 Het ontgaat mij wiens stem het is
 Waarom kwam hij toch op mijn erf?

Was het de nâu soms met de bekende boodschap
 Wie weet ging hij onthutst terug
 Vol schaamte bleef ik, de trage, achter.
 Maar wie heeft mij toch in de nacht geroepen?

In het donker, de lamp in de hand
 Riep hij op de dam tussen de dhân
 Ik antwoordde met een vreugdevol hart
 Hem, die mijn Bhagvân is.

suriname

Dit land
heb ik gekozen
hier geplant
in het getij van
de dagen en nachten
mijn leven,
bij de schokkige zee
die het strand
van mijn hart
aanvreet en
stuk slaat
op gezette tijden,
maar in een vergevingsgebaar
legt tussen de wortels
van wanhoop
kust voor de latere geslachten.

drie gedichten

Eén
voor
één
de kleinste
de oudste
zegt mijn rug
dan keer ik mij
om
naar de deur
en het witte sleutelgat

Midden het feest
sterft 't hart
en niemand weet ervan

kleur
kaste
godsdienst
dit alles speelt een rol
en eist
het volle pond
van hen die eerbaar zijn
in goede doen
en rijp
in deze wereld

R. Dobru*ik wil geen strand zijn*

ik wil geen strand zijn
 waarop de golfslag streeft
 en weer verdwijnt
 maar een strand van rotsen
 waarop de storm woedt
 zonder eind

Ik wil geen vlam zijn
 van een lucifer
 die eenmaal gloeit en sterft
 maar een brand in een oliemijn
 een zon
 met een eeuwige schijn

Ik wil geen bries zijn
 met een zucht
 maar een orkaan met een vlucht
 om te gieren langs het leven
 bezeten van geluk
 om het uit te gillen

Ik wil geen viool zijn
 maar een drum
 om te roffelen
 door de aderen van mijn volk
 en met ritme
 de toekomst te voorspellen

Ik wil geen druppel zijn
 maar een Waterval
 om met geraas te storten
 in de hersenen van de Natie
 en de bast der blindheid
 te verscheuren
 in naam van de Waarheid

*ik wil een hamer zijn
om te beuken
op konservatisme en
kolonialisme
in naam van progressie
en nationalisme*

wan

Wan bon
someni wiwiri
wan bon.

Wan liba
someni kriki
ala' e go na wan se.

Wan ede
someni prakseri
prakseri pe wan boen moe de.

Wan Gado
someni fasi foe anbegi
ma wan Papa.

Wan Sranan
someni wiwiri
someni skin
someni tongo

Wan pipel.

Sjaki

Sjaki
waarom ben je naar een nieuwe woning
ben je moe van de petroleum
of is de afstand
naar de kraan te groot
een geasfalteerde straat
met néonlicht
is voor ons geen brood
of vlucht je voor de kakkerlakken
Sjaki gedenk ons
als je in de Staten zit

rijd
zo nu en dan
als het je schikt
met je mustang langs
maar verwen de kinderen niet
met watrakan
breng ook voor Jaja niet veel tabak
zeg aan de voorzitter
ik ben mijn bimba zat

zeg
dat de lekken in het dak
reeds alle emmers vullen
en dat Mevrouw
mij wil ontslaan
om een verhoging van vijf gulle

geen plaats

laat mij
 geboren worden in een krot
 van de saramakastraat
 op het erf van Bethlehem Bazaar

laat kakkerlakken en luizen
 mij ruimte geven
 om te komen

spreid de papaja
 en kerm
 want er is toch geen plaats voor mij
 in de herberg

liefde is luxe

rood
 zijn mijn zwarte lippen
 immuun voor kussen
 dala voor elke man
 plezier is voor jou
 ik ben geen vrouw
 maar moeder

als zij maar eten
 ik heb reeds vele vaders versleten
 liefde is luxe
 geld telt

slechts
 één degen laat mij beven
 mama ik heb honger
 hier kan ik slechts zonder leven

haat

ik proefde haat
 en spoog die uit
 op het erf bij Jaja
 vijf-en-zeventig jaar
 hardwerken
 filaria op de markt
 ik spoog haat uit
 bakkeljauw met rijst
 thuis bij de hoer
 tussen de naden in de vloer
 met drie kinderen
 en drie vaders
 werk in bed
in de mond
 ik spoog het uit
 haat
 bij de arbeider van Afobaka
 vijf jaar werken voor een dam
 inkrimping voor een dank
 bond.....
 haat
 ik spoog het uit
 en ik spuw het uit
 haat
 ik heb die geproefd
 wrang
 bitter
 haat

oema soso

Gado taki:
 loekoe san m'kan meki
 dan A tek tokotoko
 mas en
 lont en dja
 har en dape
 dan A lang en
 A ol en dis sé
 ping en jana
 grat en so
 saf en pkinso
 ferf en
 bos en
 dan A bro libi g' en
 taki:
 na joe den sa kar OEMA
 dan Gado loekoe san A meki.....
Gado froiti.....

Jozef Slagveer

totness

Hier ben ik geboren
tussen de erebogen
van de cocospalmen
uit de schoot
van een negerin

hier klonken
de eerste vreugde
kreten van mijn vader
en de vroedvrouw
terwijl mijn huilen
moeders hijgen
eenzaam begeleidde

hier wil ik sterven
met erebogen
van cocospalmen
dit is mijn land
mijn eigen land
niemand die me
dit ontnemen kan

sibiboesi

sibiboesi kon
kon wasi wi skin

sibiboesi kon
kon fri wi kra

mek wi weri njoen krosi
sibiboesi kon

mek wi wroko na wan njoen sranan
sibiboesi kon

mek oen de wi srefi
sibiboesi kon

kon sibiboesi
wasi den someni katibo prakseri
foe wi go farawe
was den go
sibiboesi
kon
wasi sranan krin

vietnam 1967

wan ma
fen wan anoe
foe en pikin
mindri a smoko
foe na feti

a bos en

watra
nanga broedoe
moksi makandra
marki a gron

libisma
pe wi konsensi de
pe a de
wo

powema

pe wortoe e kaba
 pe dronlofroe e tapoe
 dape mi powema
 e bigin foe waka

pe man nanga oema
 e brasa makandra
 skin nanga skin
 de swari libi
 dape mi powema
 e bigin foe taki

powema na libi
 èn moro lek dati

lansigron

tingfowroe e libi
 nanga mi
 tingfowroe e wakti
 mi skin foe njan
 a so me geme
 den dé pasa
 ini wan srapoe pina

dede e dansi
 nanga mi libi
 dede e frekti
 grontapoe na mi neki
 a so me saka
 ibridé
 moro dipi
 in mi olo
 foe kaba

lansigron
me go kenki joe
gi wan fokant olo
bikasi moro bita
a libi dati
no kan de

Frits Wols*de huig r*

ik zie mijn kinderen opgroeien
in dit kultuurland ik
hoor mijn kinderen praten
in dit hypergeorganiseerde land
ik voel mijn kinderen denken in
het nederlands en ik kijk
berustend toe

maar als ik 'kon dja' roep
en mijn kleine kijkt verbaasd
als ik 'gowe' roep en
mijn kleine giechelt vreemd
als ik rood zeg en
mijn kleine meid van zeven
gorgelt alsmaar 'gggood'
dan lust ik plotseling een pils

wie is de Surinaamse literator?

Wie ia de Surinaamse literator
 hij die in het Surinaams schrijft?
 hij die het hindi bezigt?
 hij die het veilige nederlands
 prefereert hoven het jonge taaltje
 dat maar moeilijk op gang komt?

ik weiger mij met dit klein burgerlijk
 gezwam bezig te houden ik weiger
 de ene taal te verkiezen boven de
 andere ik ben door het toeval
 verzeild geraakt in een spinneweb
 van kulturen en talen ik accepteer
 mijn toestand ik ben surinamer
 en ik onttrek mij niet aan de
 konsekwenties daarom schrijf
 ik sranang klets ik nederlands
 brabbel ik hindi lust ik
 pitjel smul ik van tjau min
 drink ik kassiri en dans ik
 merengue
 daarom bewonder ik de schone
 klanken van shrinivasi al versta
 ik er geen woord van daarom zeg
 ik jan tegen de blanke
 in suriname al heet hij niet zo

en ik schrijf een ode aan al
 mijn collega's die weigeren te weten
 wie de Surinaamse literator is want
 zij zijn de pioniers de helden
 die later geciteerd zullen worden

Thea Doelwijt

zwarte regen

(bij de dood van Martin Luther King)

dit is de dag van zwarte regen
bomen huiverend in de lucht
duister neerkijkend op de mensen
zwarte druppels op hun gezicht

dit is de dag van zwarte wegen
dood-lopend op dezelfde muur
van kleurloze, afwerende handen
neem zijn leven, raak hem heer

dit is de dag van zwarte negers
trappend tegen elke steen
van de zwart-behuilde aarde
neem hun leven, sla ze neer

dit is de dag van zwarte regen
rode wolken in de lucht
reclame-makend voor de vrijheid
vogels huiveren in hun vlucht

(dit is de dag van een kleine neger
biddend tot de zwarte lucht
gelovend in zijn god en vader
zwarte tranen op zijn gezicht)

P. Marlee***walging***

ik loop rond als een lijk
overall op straat stinkt het reeds
de mensen kijken en ze zeggen
man, wat zie je bleek

als ik thuis kom groet ze mij
ze vraagt wat ik op brood moet
'zet maar rotzooi op'

ik ren weg in de vervloekte hitte
de worgslang zit weer aan mijn keel
binnen in mijn nieren brandt het reeds

op alle hoeken zie ik een kollega staan
ik vlucht in de palmentuin naar een oude man
hij kijkt me zwijgend aan
binnen in mij wordt alles lam

code

in sawa landschap
ontsproten
uit zonlicht
in zaden gegoten

elk jaar weer
komen ze terug
bij de regens
miljoenen kleine
bibit-wezens

ze wuiven hand in hand
in de wind tezaam
leven, leven, breng ik u
en boodschap van het witte licht
een code in *Oryza sativa*

Orlando

wie niet voor mij is, is tegen mij

Matth. 12:30

Wie zegt: 'Ik ben neutraal.'
die liegt met duizend monden
likt heimlijk zijn wonden
van etterende 'moraal'

*wij zullen vechten op stranden!
wij zullen vechten op heuvels en velden!
want als wij deze strijd niet winnen,
zullen wij niet in leven blijven!*
Winston Churchill

Met koortsogen in holle kassen
de tong uit de mond gerukt
eelt op hun ondervoede handen
maar hecht tegen elkaar gedrukt

komen geluidloos nader
misseelden in eindloze rij
stom, want ze kunnen niet praten
de vertrapten der maatschappij

stom, want ze kunnen niet praten
ze uiten geen woord en geen klacht
beklemmend, de naderende massa
geraamten op dodenwacht

Hun zweet was mest voor je rijkdom
kun recht was stof voor je voet
ze komen, de schare skeletten
zonder tong, zonder recht, zonder goed

stom, maar hun benige knokels
kennen geen muren, geen slot
die rukken je grote paleizen
en heilige huisjes kapot

kijk ze, het leger der stommen
ze komen, ze eisen hun deel
je kan ze niet dreigen, niet keren
stom, maar ze zijn er te veel

Edgar Cairo

eeejj
 eeejjj
 eeeejjj

pampoedoempam
 mi bot' e pari
 pampoedoempam
 mi bot' e lo

na tap' watra
 m'e doro

mama f' liba
 goedoe goedoe
 troetroe
 a no ben kori mi

omoe akoni
 od'ooo.....
 odi mi de bari

brada sisa
 m' sus
 krobia d'a liba

m' broeroe
 logologo
 e bet' ogri

tek' joe foiki
 gwe go seti
 falawatra de
 so kankan

kolok'ooo.....
 kolokoe ba
 m'e go

eeejj
 eeejjj
 eeeejjj

mamanten

son opo
 son opo
 a so den e kari joe

joe redi powema
 sondro wortoe
 ingi foe na dé

joe di e broko lelekoe
 tron fesa

gi dran, kasiri
 kloroe a popki f'ai
 nanga a moro fini ségi
 foe pagwa

Bio- en bibliografische gegevens

Ashutu, Bernardo

Heeft een pseudoniem gekozen om onbekend te blijven.

Hij werd in 1929 in Paramaribo geboren. Als scheepsmarconist zwierf hij voornamelijk in en om de Caraïbische zee. Woont thans in Nederland. In 1962 verschenen zijn gedichten in de Antilliaanse Cahiers on de titel *Yanacuna*.

Bedacht Rudy zie Corly Verloochen

Bhai

Pseudoniem van James Ramlall. Werd in Suriname opgeleid voor hoofdonderwijzer. Woont thans in India.

Publiceerde in *Soela* (1962) en *Moetete*.

Bruin, Marcel de

Pseudoniem van René André de Rooy. Geboren te Paramaribo in 1917. Studeerde Engels en Spaans en gaf les in Suriname en op de Antillen. Werkte ook enige jaren op de Nederlandse Ambassade in Mexico. Is thans leraar Spaans aan het Lyceum te Paramaribo.

Debuteerde met poëzie in *De Stoep* (Curaçao) in 1940 en publiceerde daarna ook in *Simadan*, *Tongoni* en *Moetete*. In 1954 verscheen op Curaçao de tragi-comedie op rijm *Juanco Picaflor* en in 1956 werd eveneens op Curaçao zijn toneelstuk *Huis aan de rivier* gespeeld. Een short story van zijn hand, *De Edelstenen van Oom Brink*, werd in een Engelse vertaling opgenomen in de bloemlezing *From the Green Antilies* door Barbara Howes.

De Rooy is mede-oprichter en redactielid geweest van *Simadan* en *Tongoni*. Een keuze uit zijn gepubliceerde en ongepubliceerde verzen is in voorbereiding. Hij heeft veel liefde voor beeldhouwen.

Cairo, Edgar

Geboren in 1948 in Paramaribo, vertrok na zijn A.M.S.-diploma voor

studie naar Amsterdam. Publiceerde in 1969 de eerste geheel in het Sranan geschreven novelle *Temekoe*. In hetzelfde jaar verscheen in Nederland de gestencilde bundel poëzie *Oroskopoe*. De hiervoor geschreven bundel *Kra* verscheen in 1970 in Paramaribo in druk.

In voorbereiding een roman *Sjoeroerwe* en twee zangspelen, *Brokoston* en *Koprokanoe*, wachten op uitvoering. Cairo streeft naar ontwikkeling, maar vooral naar documentatie van het Sranan door het schrijven van proza en poëzie.

Dobru, r.

Pseudoniem van Robin Ravales. Geboren in 1935 in Paramaribo. Bezocht na zijn A.M.S.-diploma de Surinaamse Rechtsschool.

Werkte enige tijd als ambtenaar bij de Bedeling. Houdt zich thans bezig met schrijven en publiceren en het verspreiden en voordragen van zijn eigen werk en dat van andere Surinaamse literatoren. Debuteerde met de gedichtenbundel *Matapi* in 1965.

Overige publicaties in dichtvorm: *Afoe Sensi* (1966), *Koenoe* (1968), *2 februari* (1969); in proza: *Bos mi esesi* I en II (1967), *Wasoema* (1967), *De Plee* (1968), *Oema Soso* (1968), *Wan Monki Fri* (1969), *Bar Poeroe* (1970). Zijn dramatisering van *Wasoema*, *A Prasi foe Bigi Dorsi*, werd in 1969 met veel succes door Thalia opgevoerd. In voorbereiding is *Bronfoto*, een filosofisch-propagandistisch onderzoek naar personen met principes in de Surinaamse politiek.

Hij is mede-oprichter en lid van de schrijversgroep *Moetete*.

Zijn bijzondere belangstelling gaat uit naar revolutie.

Doelwijt, Thea

Geboren in 1938 in Den Helder (Nederland). Doorliep de H.B.S. en volgde een journalistieke opleiding. Werkt sinds 1961 als journaliste in Suriname. Schrijft ook voor radio, toneel en film.

Debuteerde in 1957 in jonge Nederlandse literaire bladen.

Publiceerde in Suriname in 1967 *De Speelse Revolutie* (proza en poëzie), in 1968 *Met weinig woorden* (poëzie) en in 1969 de novelle *Wajono*. Zij schreef ook een bijdrage voor *De Vlucht* (1968).

Mede-oprichtster en lid van de Moetete-groep. In voorbereiding is *Mario* (proza en film).

Emanuels, Orlando zie Orlando**Kappel, Rudi**

Werd geboren in 1926 en kwam in 1959 om bij een crash toen hij als vliegenier meewerkte aan de openlegging van het Surinaamse binnenland. Het gedicht *Crash* werd in 1958 in *Tongoni I* gepubliceerd.

Lutchman, Martinus Haridat zie Shrinivasi**Marlee, Paul**

Pseudoniem van Paul Armand Nijbroek. Geboren in 1938 te Paramaribo. Volgde de Mulo in Paramaribo en vertrok na enkele kantoorjaren naar de U.S.A., waar hij een legeropleiding kreeg en van waaruit hij naar West-Duitsland werd gestuurd. Hierna behaalde hij het diploma van de Rijks Hogere Landbouwschool in Deventer. Hij is thans in dienst bij het departement van L.V.V.

In 1968 debuteerde hij met de gedichtenbundel *Fluidum*, in 1969 verscheen *PH-7* (poëzie). In voorbereiding zijn een roman, een bundel verhalen en ander werk. Hij heeft veel belangstelling voor de Caraïbische literatuur en voor mystiek.

Orlando

Pseudoniem van Orlando Emanuels. Geboren in 1927 te Paramaribo. Debuteerde in *Soela* in 1964 onder het pseudoniem Cyrano.

Volgde de Mulo en werkt thans op de Surinaamsche Bank. In de januari-februari woelingen van 1969 werd hij aangegrepen door de plotselinge bewustwording van zijn volk en de kracht die van de vakbeweging uitging. In twee weken werd toen *Onze Misdaad van Zwijgen* geboren.

Orlando stelt geen prijs op het image van 'felle protestdichter', daar zijn protest-poëzie slechts één facet van zijn totaalbeeld belicht. Een ander facet, zijn liefde voor de natuur en alles wat daarin leeft en ademt, zal hij tonen in de bundel in voorbereiding: *Het andere gezicht*.

Ramlall, James zie Bhai

Ravales, Robin zie Dobru**Rellum, Eugene W.**

Geboren in 1896 te Paramaribo. Volgde de Mulo te Paramaribo en werd in 1913 uitgezonden voor de opleiding landmeter-topograaf. Werkte als landmeter bij verschillende maatschappijen in Indonesië, en vestigde zich daar vervolgens als leraar moderne dansen.

Tijdens de 2e Wereldoorlog deed hij dienst als kustwachtcommandant. In 1951 keerde hij naar Suriname terug waar hij als landmeter werkte bij particuliere maatschappijen en het Departement van Openbare Werken en Verkeer. Zijn eerste bundel *Moesoedé* verscheen in 1959 geheel in het Sranan. *Kren-Klim* verscheen in 1961 in het Sranan en het Nederlands. Sinds 1962 woont hij in Nederland, waar hij een derde bundel voorbereidt. Hij was daar gedurende drie jaar mede-redacteur van *Djogo*. Rellum gelooft dat een bloeiend en ontwikkeld Suriname bereikt kan worden door de gezamenlijke inspanning van alle Surinamers die hierbij gesteund worden en verbonden zijn door hun eigen Surinamse taal, hun 'égi sani'.

Sangodare, Ashantenu zie Slory**Schouten-Elsenhout, Johanna**

Werd geboren in 1910 te Paramaribo en ontving daar Ulo-onderwijs. Zij debuteerde in 1962 in Soela. In 1963 publiceerde zij *Tide ete* en in 1965 *Awese*, beide bundels poëzie in het Sranan. In voorbereiding zijn een Odo-boek en een Medicijnen-boek.

Mevrouw Schouten gaf een tijd Sranan conversatie lessen aan een groep A.M.S.-leraren. Zij vertoeft thans tijdelijk in Nederland.

Shrinivasi

Pseudoniem van Martinus Haridat Lutchman, geboren in 1926 aan de Beneden Suriname. Werd opgeleid voor onderwijzer en werkte op Curaçao, in Nederland en in Suriname. In de jaren 1967-1969 reisde hij door geheel Suriname om lezingen en 'small talks' te houden. Hij publiceerde in *Tongoni*, *Soela*, *Nieuwe Stemmen*, *Caraibisch Venster*, *Moetete* en *Fri*.

In 1964 verscheen de gedichtenbundel *Anjali*, in 1968 *Pratikshâ* en in 1970 *Dilâkâr*. Twee bundels poëzie en proza (korte verhalen) zijn

in voorbereiding. Hij onderhoudt contacten met de schrijversgroep van Guyana.

Zijn belangstelling gaat uit naar de Surinaamse cultuur in het algemeen en de Hindoestaanse in het bijzonder. En verder naar de letterkunde van het Caraïbisch gebied.

Slagveer, Jozef

Werd in 1940 in Totness (Coronie) geboren.

Hij volgde de Mulo in Paramaribo en bezocht daarna in Nederland de Akademie en het werkcentrum voor Expressie. Tenslotte ontving hij een journalistenopleiding aan de Vrije Universiteit.

In Nederland werkte hij voor verschillende dag- en weekbladen. Thans is hij werkzaam op de Pers- en Voorlichtingsdienst van het Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling. Hij verzorgt diverse tévé programma's. Als dichter debuteerde hij in 1959 in de Dichtershoek van het Algemeen Handelsblad.

In Paramaribo publiceerde hij de gedichtenbundels *Kosoe Dron* (1967), *Sibiboesi* (1967), *Kankantri* (1968) en *Tigri Fadon oen Wiki* (1969) en de novelle *De Verpletterde Droom* (1968).

Hij heeft veel belangstelling voor het werk van schrijvers uit de Derde Wereld.

Slory, Michael

Geboren in 1935 in Coronie. Vertrok na het behalen van zijn A.M.S.-diploma naar Nederland, waar hij als werkstudent Spaans studeert. Hij debuteerde in *Tongoni I*.

Zijn eerste bundel *Sarka* geschreven in het Sranan en het Nederlands verscheen in 1961 in Amsterdam onder het pseudoniem Asjantenoe Sangodare. Onder zijn eigen naam verschenen verschillende gedichten van zijn hand in de Gids en andere Nederlandse periodieken. In 1968 publiceerde hij de gedichtenbundels *Brieven aan de Guerilla* en in 1969 *Brieven aan Ho Tsj Minh*, beide in Nederland en in het Nederlands.

Zijn belangstelling gaat uit naar de strijd voor sociale rechtvaardigheid in de gehele wereld.

Trefossa

Pseudoniem van Henri Frans de Ziel. Geboren in 1916 te Paramari-

bo. Hij behaald de hoofdakke en de akte Nederlands L.O. en het diploma voor bibliothecaris. Was werkzaam bij het onderwijs, bij het Cultureel Centrum Suriname en daarna weer bij het onderwijs.

Hij was redaktielid van *Tongoni* en *Soela*.

Thans bereidt hij in Nederland de uitgave voor van de dagboeken van Johannes King.

In 1957 verscheen in Nederland, *Trotji*, de eerste bundel poëzie in het Sranan.

Vene

Pseudoniem van Runaldo Ronald Venetiaan. Werd geboren in 1936 te Paramaribo. Hij studeerde in Leiden wis- en natuurkunde en keerde na zijn doctoraal naar Suriname terug. Thans is hij directeur van de A.M.S.

Debuteerde in het tijdschrift *Mamio* (Leiden) in 1962. Het merendeel van zijn werk (éénacters, cabaret, liedjes enz.) is niet gepubliceerd maar wel op het podium gebracht. Gedichten van hem verschenen in *Moetete* I en II. Hij heeft bijzondere belangstelling voor drama en voordracht.

Venetiaan, Runaldo Ronald zie Vene

Verlooghen, Corly

Pseudoniem van Rudy Bedacht. Geboren in 1932 in Paramaribo. Volgde een onderwijzersopleiding en was enige tijd werkzaam bij het Surinaamse onderwijs. In 1954 vertrok hij naar Nederland, waar hij studeerde en het diploma van het Instituut voor Perswetenschappen behaalde. In 1959 keerde hij terug naar Suriname waar hij werkzaam was bij de R.V.D.S. Hij reisde intensief in Latijns Amerika en het Caraïbisch gebied, waar hij lezingen en voordrachten hield en vertelde over de opkomst van een eigen Surinaamse letterkunde. In 1962 keerde hij naar Europa terug, waar hij eerst in Spanje, toen in Nederland en tenslotte in Zweden woonde. Studeerde Zweedse taal- en letterkunde en is thans muziek-pedagoog. Gedichten van hem werden o.m. opgenomen in de Gids.

Hij schrijft artikelen voor de West en andere bladen en tijdschriften. Reeds jong publiceerde hij in verschillende Surinaamse bladen en tijdschriften. Zijn eerste bundel *Kans op Onweer* verscheen in 1960

in Suriname. Hierna verschenen *Jachtgebied* (1961), *Dans op de Vuurgrens* (1961), en *Oe* (1962). In Nederland verscheen *De Held van Guyana* (1965). Persklaar ligt in Amsterdam *De Glinsterende Revolutie*. Hij schrijft thans ook in het Zweeds. Hij meent dat de Surinaamse kunstenaar moet uitgaan van de eigen Surinaamse identiteit.

Wols, Frits

Pseudoniem van Eugène Wilfried Wong-Loi-Sing. Geboren op Post Groningen (Saramacca). Ontving een onderwijzersopleiding en werkte op Tamarin, Galibi en in Paramaribo. Studeert thans Engels in Nederland. Hij debuteerde met poëzie in het weekblad *Omhoog* (Paramaribo) in 1961. Ander werk verscheen in *Opbouw* (Paramaribo). In 1967 publiceerde hij in Nederland de gedichtenbundel *Beeldhouwer van het Abstrakte*. In voorbereiding is een roman over een Surinamer in Rotterdam, een roman die te Galibi speelt en een jongensboek.

Wols houdt voordrachtsavonden in verenigingsverband en in literaire kringen. Hij schrijft niet alleen maar schildert en tekent ook. Hij is een bewonderaar van Albert Helman.

Wong-Loi-Sing, E.W. zie Frits Wols

Ziel, Henny de zie Trefossa